

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

Одержані результати констатувального етапу експерименту переконує, що більшість педагогів шкіл-інтернатів не володіє достатніми знаннями з питань формування цінностей сімейного життя, робота в цьому напрямі має епізодичний характер, її проведення не завжди передбачає досягнення конкретної мети; значна кількість педагогічних працівників недостатньо обізнана з методикою організації позаурочної діяльності з формування цінностей сімейного життя у старшокласників. Це виявляється в невмінні організувати систематичну, цілеспрямовану роботу з формування цінностей сімейного життя; недостатньо використовують можливості позаурочної діяльності.

Внаслідок цього старшокласники показали недостатню глибину та повноту знань щодо цінностей сімейного життя (здорового способу життя, дбайливості, почуття взаємодопомоги, злагоди, взаємоповаги). Загальний рівень сформованості свідомого ставлення до створення сім'ї у юнаків та дівчат загальноосвітніх шкіл-інтернатів не відповідає моральним нормам суспільства.

Визначено педагогічні умови формування цінностей сімейного життя у старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що передбачають: підготовку педагогів шкіл-інтернатів до формування цінностей сімейного життя у вихованців; науково-методичне забезпечення процесу формування цінностей сімейного життя у старшокласників шкіл-інтернатів; формування у старшокласників здорового способу життя; почуття взаємодопомоги; взаємоповаги, дбайливості, злагоди як сімейних цінностей; формування у юнаків та дівчат інтернатних закладів свідомого ставлення до створення сім'ї.

Література

1. Вінс В. А. Психологічні особливості переживання вікової кризи підлітками школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Вінс Вікторія Анатоліївна. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – 208 с.
2. Шеламова Г. М. Педагогические условия формирования толерантности учащихся профессионального лицея : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шеламова Галина Михайловна. – М., 2003. – 180 с.

Г. А. Коломоєць,
м. Київ

“ДЖУРА” ЯК СИСТЕМА ВИХОВАННЯ ПАТРІОТА ТА ЛИЦАРЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто науково-методичну, психологічну літературу з проблеми патріотичного виховання молоді і показано актуальність та необхідність Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри “Сокілч” (“Джура”).

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, військово-патріотична гра “Сокіл” (“Джура”).

Парадигма соціального, політичного і суспільного життя в Україні зумовила й актуалізацію проблеми різнобічного виховання дітей та молоді. Одним із важливих його аспектів є патріотичне виховання, зокрема учнівської молоді. Цю проблему можна успішно вирішувати тільки спільними зусиллями школи, сім'ї та громадськості. Педагогічною основою патріотичного виховання має бути програма, побудована на методологічних принципах, що відображають суть змін та ідей, на яких здійснюються державотворчі процеси.

З утворенням української держави змінюються вектори патріотичного виховання. У своїй основі таке виховання відображає дух та інтереси української нації і найвищою мірою має бути частиною національного виховання. Засобами такого виховання педагог має розкрити учням правдиві сторінки історії українського народу, його звичаї і військові доблесті, боротьбу за українську землю, за волю, за честь і славу [3].

Патріотичне виховання – це педагогічний процес, який передбачає формування національної свідомості, почуття вірності та відданості, гордості за минуле й сучасне (історія, традиції, культура), готовності до захисту інтересів Вітчизни, уболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Отже, програма патріотичного виховання учнівської молоді має будуватись на чітких методологічних позиціях, її наріжним каменем має бути українська національна ідея. Без урахування нових теоретичних і методологічних підходів будь-яка програма приречена повторювати, свідомо чи несвідомо пропагувати застарілі, а часто брехливі і шкідливі партійні догми, приховувати правду про ті чи інші події, факти, явища, суб'єктивно їх витлумачувати.

На сьогодні патріотичне виховання усіх ланок освіти є предметом уваги з боку Верховної Ради, Уряду та науковців [1; 2; 5; 6; 8].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”, розпорядження “Про заходи щодо подальшого вдосконалення системи патріотичного виховання молоді”, Концепції “Українська козацька педагогіка”; на виконання доручення Президента України від 6 травня 2011 року № 1-1/860 щодо активізації роботи з відродження і розвитку історичних, патріотичних, господарських та культурних традицій Українського козацтва, відповідно до пункту 2 наказу Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49 “Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді”, та з метою створення належних умов для виявлення та підтримки молоді, розвитку її інтересів, формування у школярів високої патріотичної свідомості, національної гідності, розумових і фізичних якостей, готовності до виконання громадянського і конституційного обов’язку та розвитку почуття особистої відповідальності щодо захисту Вітчизни наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.06.2012 № 687 затверджено Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру “Сокіл” (“Джура”) та зареєстровано Міністерством юстиції України 3 липня 2012 р. за № 1094/21406 [4].

Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра “Сокіл” (“Джура”) (далі – гра “Джура”) є системною формою позакласної роботи з військово-патріотичного та морально-етичного виховання учнівської молоді, важливим засобом формування патріотичної свідомості, спортивно-оздоровчої роботи.

Метою гри “Джура” є виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, здорового способу життя духовно багатой та фізично розвиненої особистості.

Завдання гри полягають у вихованні дітей та молоді у дусі відданості Батьківщині та українському народу через відродження національних і загальнолюдських духовних та моральних цінностей; набуття учнями знань, умінь і навичок, необхідних захиснику Вітчизни; формування у молоді високих морально-психологічних якостей: доброчинності, мужності, сміливості, рішучості, відваги, стійкості, наполегливості, дисциплінованості та ініціативності на основі відновлених народних традицій; оволодіння учнями основами народної культурної спадщини (пісні, думи, розпис та опорядження житла і сакральних споруд, звичаї, традиції, ритуали і свята); упровадження військово-прикладних видів спорту, єдиноборств, верхової їзди на конях, бойових танців, видів спортивної боротьби, народних ігор та забав з метою гартування духу й тіла; вивчення народного способу господарювання на землі; оволодіння навичками приготування страв народної кухні; пропагування та популяризація здорового способу життя; зміцнення міжрегіональних зв'язків і дружби дітей та юнацтва; організація змістовного дозвілля; формування та закріплення основ самоврядування в учнівських колективах [4].

Гра “Джура” охоплює три етапи: *I етап* – (районний, міський) – проводиться один раз на три роки, починаючи з 2013 року, *II етап* – (Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські) – проводиться один раз на три роки, починаючи з 2014 року; *III етап* – (Всеукраїнський) – проводиться один раз на три роки, починаючи з 2015 року.

Загальне керівництво грою “Джура” здійснюється Міністерством освіти і науки України та Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді.

Учасниками гри “Джура” є учнівська молодь (хлопці та дівчата від 7 до 18 років) загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, об'єднана на добровільних засадах у рої, сотні, курені тощо.

Учасники гри “Джура” поділяються на козачат – це молодші школярі віком 7–10 років, джур козацьких – учні середніх класів віком 11–15 років, молодих козаків – школярі старших класів віком 16–18 років.

Основою організації гри “Джура” є козацьке самоврядування, а саме добровільне об'єднання учасників для виконання завдань гри у рій (клас, гурток), сотню (паралель класів), курінь (навчальний заклад).

Важливим аспектом гри “Джура” є взаємозв'язок із народними звичаями і традиціями України, систематична робота на засадах козацької педагогіки у закладах освіти з підготовки та виховання патріота та лицаря України.

Прийом до складу учасників гри “Джура” здійснюється за народним звичаєм на загальному зібранні та за згодою батьків після проходження виховного просвітницького курсу підготовки, де відбувається знайомство з заповідями, правами та обов'язками учасника гри, набуття необхідних знань з історії України, літературно-пісенної творчості, про народних героїв тощо.

Програмою гри “Джура” передбачено проведення таких видів змагань (конкурсів, вікторин), а саме *конкурс* “Візитка рою”; *брейн-ринг*; *вікторини* з історії України; *конкурси* на кращу пісню, рукописну газету, кінофільм чи відеофільм про гру “Джура”; *змагання* на туристській смузі перешкод, спортивного та туристського орієнтування; *конкурс* технічної творчості; огляд якості (рівня) початкової військової підготовки; *стройовий впоряд* – особиста підготовка та дії в складі рою; *військово-тактична підготовка* у формі теренової гри на місцевості з використанням елементів страйкболу; *фізична підготовка* – крос, плавання, метання гранати, лазіння по канату або жердині, згинання і розгинання рук в упорі, опорний стрибок через “коня” тощо; *медична підготовка* – надання долікарської допомоги; *цивільна оборона* – виконання нормативів щодо роботи зі спеціальними приладами та користування індивідуальними засобами захисту, гасіння умовної пожежі та рятувальні роботи; комбіновані військово-спортивні та туристські *естафети*.

Виховна система (козацька педагогіка) спирається на владу спільності: взаємодопомога, відчуття іншого, підкорення спільно обраним законам. Ніхто не має права образити іншого, бо дістане відсіч від усього дитячого гурту. Ніхто не може порушити закони життя класу, школи – цього йому не дозволять. Стриманість, ввічливість, повага до старших, міра в одязі, відповідальність за виконання своїх обов’язків упевнено увійшли в життя Молодої Січі – братства козачат [3].

Ідеї і засоби козацької педагогіки найтісніше пов’язані з системами освіти і виховання європейських народів.

Козацько-лицарське виховання є новою силою патріотичного виховання сучасної молоді України [7, с. 204].

За визначенням Ю. Мельничука, козацько-лицарське виховання – це своєрідна система ідей, традицій, моральних заповідей, звичаїв, інших засобів впливу на дітей та молодь з метою виховання палких патріотів, стійких громадян України з глибокою національною свідомістю, державотворчими прагненнями та уміннями [7].

Здоровий спосіб життя, духовне здоров’я підростаючого покоління, плекання основ патріотичного духу, успішне навчання, розвиток туристсько-спортивних та військово-спортивних навичок – запорука успішного виховання майбутніх громадян України. Гра “Джура” сприяє патріотичному вихованню молоді, пропагує здоровий спосіб життя, її учасники розвиваються фізично і духовно. Участь у грі “Джура” виявляє прагнення підростаючого покоління до збереження духовності та культури власного народу, готовність молодих людей стати справжніми патріотами-захисниками України.

Отже, Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра “Сокіл” (“Джура”) як система виховання патріота та лицаря України може бути ефективною при певних організаційно-педагогічних умовах.

Зважаючи на викладене вище, можна зробити такі висновки:

1. Патріотичне виховання – це педагогічний процес, який передбачає формування національної свідомості, почуття вірності та відданості, гордості за минуле й сучасне (історія, традиції, культура), готовності до захисту інтересів Вітчизни, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

2. Необхідність проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри “Джура” полягає в актуальності патріотичного виховання дітей та молоді.

3. Основними вимогами щодо проведення та участі школярів у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі “Сокіл” (“Джура”) є: *вік дітей* (козачата – 7–10 років, джури козацькі – 11–15 років, молоді козаки – 16–18 років); *козацьке самоврядування* – добровільне об’єднання учасників у рій (клас, гурток), сотню (паралель класів), курінь (навчальний заклад); *участь у I та II етапах гри*; *системна позакласна робота з військово-патріотичного та морально-етичного виховання дітей*.

Надалі необхідно визначити систему патріотичного виховання молоді в процесі військово-спортивних ігор та сприяти наданню дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі “Сокіл” (“Джура”) статусу Міжнародної.

Література

1. Бех І. Д. Концепція виховання особистості / І. Д. Бех / Рідна школа. – 1991. – № 5. – с. 40–47.
2. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посібник / К. І. Чорна. – К. : ХІК, 2004. – 96 с.
3. Всеукраїнська військово-спортивна гра “Джура” (“Сокіл”) : метод. посібник / Г. А. Коломоець, О. С. Бондарчук, А. М. Грива, А. А. Ребрина, В. Я. Тимофєєв, М. Б. Бігус. – К., 2013. – 216 с.
4. Електронний фонд бази даних Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>.
5. Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні: Педагогічні концепції / А. Погрібний, А. Алексюк, О. Вишневський, В. Майборода, П. Кононенко, М. Стельмахович, Т. Усатенко. – К. : Школяр, 1997. – 148 с.
6. Макаренко А. С. О воспитании / А. С. Макаренко. – М. : Политиздат, 1988. – 256 с.
7. Мельничук Ю. Л. Основи козацько-лицарського виховання / Ю. Л. Мельничук. – К. : Золоті ворота, 2012. – 298 с.
8. Сухомлинский В. А. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности / В. А. Сухомлинский // Избранные произведения : в 5 т. Т.1. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 131.

О. О. Колонькова,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ РОДИНИ

У статті подано сутність поняття „культура екологічної поведінки”, обґрунтовано підходи щодо зміни стереотипів поведінки батьків та учнів стосовно природи, наведено основні методичні прийоми формування культури екологічної поведінки батьків та учнів.

Ключові слова: поведінка, культура екологічної поведінки.

Культуру екологічної поведінки розуміємо як спосіб організації життєдіяльності людини, представлений сукупністю знань, норм та правил поведінки, ціннісних орієнтацій, що виявляються в безпосередній та опосередкованій взаємодії з природою.